

LOM-hört 46

Årgång 24, mars 2017

Hemsida: <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/>

*Nu är de snart här – och en och annan by med blötsnö hör ju aprilvåren till.
Foto: Carl-Åke Lindsten*

I detta nummer:

VÄLKOMMEN till ännu ett år med Projekt LOM

Hemsidan

Årsavgiften för 2017 – ändrat plusgirokonto

Informationsskyltar

VÄLKOMMEN till årets LOM-inventeringar

Inventeringsresultatet 2016

Rapportera även om vindkraftverk

Skiljer sig häckningsutfallet mellan ensam- och kolonihäckande smålommar?

Att individuellt särskilja och könsbestämma storlommar i fält

Smålommar och havsbaserade vindkraftverk

Torbjörn Johansson är inte bland oss längre

VÄLKOMMEN till ännu ett år med Projekt LOM

Nu är det snart dags för den 24:e säsongen för Projekt LOM, sedan starten 1994. Naturligtvis hoppas jag på din medverkan också i år.

Under den gångna hösten har vår hemsida gjorts om och den här nu länkad till Sveriges Ornitologiska Förenings, eller SOF-BirdLife's, hemsida, med adressen <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/>. STORT TACK till Erik Larsson som i många år haft ansvar för den gamla hemsidan under flera år, och Anders Lundquist vid SOF:s kansli för arbetet med den nya.

En "nygammal" nyhet är att vi har tagit fram nya versioner av informations- och vädjandeskyltarna för de två lomarterna, efter förfrågningar från några av våra rapportörer. Men vi bygger inte upp något lager, utan skyltarna kan hämtas från hemsidan som pdf-filer och sedan fixar man normalt utskriften och inplastning på egen hand. Mer information finns längre fram.

De årligen upprepade inventeringarna och uppföljningarna av storlommens och smålommens häckningsresultat kommer även framöver att vara kärnan i vårt arbete. Där är bidragen från var och en av oss fortsatt viktiga. Genom ditt fältarbete bidrar du med några pusselbitar till en bättre förståelse om två fågelarter där vi i de nordiska länderna har ett internationellt ansvar. Kanske lika viktigt är att fåglar av skilda arter har visat sig vara viktiga indikatorer på olika slags miljöstörningar. Genom att följa trender i numerär och häckningsutfall får vi hintar om i vilka miljöer det kanske händer saker som inte

bara påverkar fåglarna utan också för oss själva.

Vid en workshop i Hamburg i november om hur övervintrande smålommar påverkas av utbyggnaden av vindkraft till havs fick vi en glädjande bekräftelse på att den information vi kan bidra med om trender och nivåer i häckningsutfallet efterfrågas också internationellt.

Även som arbetsgrupp inom SOF/BirdLife har vi en fristående ekonomi och årsavgiften är fortfarande ett viktigt och välkommet bidrag för att hålla igång vår basverksamhet. Detaljer om plusgirokonto m.m. finns längre fram. Naturligtvis gäller fortfarande att årsavgiften är frivillig för den som medverkat med rapporter året innan.

Vad gäller inventeringarna förra året – STORT TACK för de ekonomiska bidrag vi fått från Alvins Fond och Västergötlands Ornitologiska Förening.

Med de här raderna hälsas du VÄLKOMMEN till årets inventeringar. Med uppgifter från just "din" storlomssjö eller smålomstjärn bidrar du inte bara med information om lommarna utan också med en pusselbit i ett större miljöarbete. När man lagt till ännu ett år i raden ökar även värdet av allt det arbete vi gjort tidigare - betydelsen av långsiktiga inventeringsserier kan inte underskattas.

Och till sist en förhoppning att dina besök till lommarnas sjöar och tjärnar bjuder på många fina upplevelser.

Mats Eriksson, sammankallande i Projekt LOM

Hemsidan

En ny och omarbetad hemsida för Projekt LOM finns sedan hösten 2016 kopplad till SOF – BirdLifes hemsida. Adressen är <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/>. Svenska Lomföreningens gamla hemsida, <http://projekt-lom.com/>, hålls inte längre uppdaterad och den kommer att stängas ned under året.

På hemsidan hittar du bland annat hitta till de rapporter som publicerats som resultat av vårt samlade arbete inom Projekt LOM över åren, liksom till de årliga sammanställningarna av inventeringsresultaten, om du vill ha mer detaljerad information än de kortfattade sammanställningarna i LOM-Hört. Via "artfakta" kan du bland annat hitta länkar till en rad inspelningar av lommarnas läten.

Från Projekt LOM:s sida vill vi tacka Erik Larsson för att i flera år ha hållit den gamla hemsidan uppdaterad och Anders Lundquist för arbetet med nya hemsidan.

Årsavgiften för 2017 – ändrat plusgirokonto

Årsavgiften för 2017 är oförändrade 120 kr, och liksom tidigare är det frivilligt att betala för den som har rapporterat om lommar året innan, dvs. 2016. Som kriterium för medlemskap gäller alltså betald årsavgift eller att man rapporterat under närmast föregående år samt varit i aktiv kontakt (t.ex. via e-post) med ett meddelande att man har rapporterat. Och naturligtvis är det helt fritt att göra både och.

Efter att Projekt LOM har blivit en arbetsgrupp inom SOF-BirdLife sköts vår ekonomi och pengahantering av SOF:s kansli, på Stenhusa Gård på Öland. Det betyder att alla inbetalningar till Projekt LOM (årsavgifter, gåvor m.m.) ska sättas in på SOF:s plusgiro 19 94 99-5. Var noga med att notera att inbetalningen avser Projekt LOM plus att (som tidigare) lämna uppgift om namn och adress, gärna också telefon eller e-postadress.

För betalningar från utlandet kan betalningar alternativt göras till Ölandsbanken, konto 73 008 520-6, clearingnummer 8030-9, IBAN = SE17 8000 0803 0907 3008 5206, BIC = SWEDSESS.

Observera att även om Projekt LOM numera är en arbetsgrupp inom SOF-BirdLife har vi en fristående ekonomi och vi är också i fortsättningen beroende av årsavgifterna för vår basverksamhet, där nyhetsbrevet LOM-Hört är en viktig del. Din årsavgift är därför ett välkommet bidrag till vårt arbete, också framöver

→ Årsavgiften betalas in till plusgiro 19 94 99-5, och var noga med att ange "Årsavgift Projekt LOM" samt namn och adress. Varje år betalas det in några medlemsavgifter där vi inte kunnat spåra avsändaren.

Plusgirot
INBETALNING/GIRERING A
Kod 1

Fakturans/Referensnr
Till Plusgirokonto

Övriga meddelanden (texta gärna)
Projekt LOM - årsavgift

Betalningsmottagare (endast namn, texta gärna)
199499-5
SOF-BirdLife

Avsändare (namn och postadress, texta gärna)

Från Plusgiro/personkonto (vid girering)

Svenska kronor öre

#04#

Informationsskyltar

Foto. Kristina Eriksson

Var rädd om storlommen!

I den här sjön häckar storlom. Under ruvingen i maj-juni är lommarna mycket störningskänsliga. Boet med de 1-2 äggen läggs alldeles vid strandkanten, ofta på en ö eller holme. Ser du en ruvande lom eller 1-2 lommar som uppträder oroligt och ibland till synes orädda, undvik att gå i land eller vara kvar för att fiska eller bada i närheten. Undvik också att vistas i båt eller kanot i närheten. Tack!

Nehmen Sie auf Prachtaucher Rücksicht!

In diesem See brüten Prachtaucher. Während der Brutzeit im Mai und Juni reagieren die Prachtaucher sehr empfindlich auf Störungen. Ihre Nester mit 1-2 Eiern liegen in Ufernähe, oft auf kleinen Inseln. Sollten Sie einen brütenden Prachtaucher oder 1-2 unruhige Prachtaucher entdecken, manchmal auch scheinbar furchtlos, vermeiden Sie in der Nähe zu bleiben oder an Land zu gehen, zu angeln oder zu baden. Vermeiden Sie bitte auch, mit Booten oder Kanus in die Nähe zu fahren. Vielen Dank!

Take care of the Black-throated Diver!

Black-throated Diver breeds in this lake. The birds are very sensitive to disturbance during the nesting period in May and June. The nest, with 1-2 eggs, is placed very close to the shore-line, often on a small island or islet. If you see a nesting Black-throated Diver, or 1-2 divers with an anxious behaviour, sometimes even seemingly fearless, please keep away and do not stay to fish or bath in the vicinity. Also avoid boating or canoeing in the vicinity. Thank you!

Projekt LOM är en arbetsgrupp inom Sveriges Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige
<http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/>

Projekt LOM ist verbunden mit der nationalen BirdLife Partner.

Projekt LOM is affiliated to the national BirdLife partner

Foto. Kristina Eriksson

Var rädd om smålommen!

I en del tjärnar i närheten finns häckande smålom. Lommen är känslig för störningar under våren och sommaren. Boet placeras vid strandkanten eller på en liten ö. Om du ser smålom i en tjärn, undvik att uppehålla dig i närheten. Tack för visad hänsyn.

Nehmen Sie auf Sterntaucher Rücksicht!

An einigen kleinen Seen in der Nähe brüten Sterntaucher. Im Frühling und Sommer reagieren sie sehr empfindlich auf Störungen. Ihre Nester liegen in Ufernähe, oft auf einem kleinen Inselchen. Wenn Sie Sterntaucher sehen, halten Sie sich bitte fern, um die Tiere nicht zu stören. Vielen Dank!

Take care of the Red-throated Diver!

Red-throated Diver breeds in some small lakes and ponds in the surroundings. The birds are very sensitive to disturbance during spring and summer. The nest is placed very close to the shore-line, often on a small islet. If you see a Red-throated Diver, please keep away and do not stay in the vicinity. Thank you!

Projekt LOM är en arbetsgrupp inom Sveriges Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige
<http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/>

Projekt LOM ist verbunden mit der nationalen BirdLife Partner.

Projekt LOM is affiliated to the national BirdLife partner

För att antal år sedan tog Projekt LOM fram informationsskyltar med text på svenska, tyska och engelska för att informera och vädja om hänsyn till häckande storlommar eller smålommar, t.ex. vid välbesökta storlomssjöar och i terrängen kring smålomstjärnar. Lagret av skyltar har varit slut sedan några år, men efter några förfrågningar har vi sett över och uppdaterat dem.

Skyltarna kan laddas ner som pdf-filer från hemsidan, <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/informationsskyltar/>. De bör plastas in innan de sätts upp.

Det finns möjligheter att ändra i texten, t.ex. om man vill lägga till namnet på en storlomssjö. Ibland kan det vara bra att informera om en lokal eller regional förening eller en person med lokalkännedom, som kan kontaktas för mer information. Man kanske också vill ha med en logga för en lokal eller regional natur- eller fågelskyddsförening. Hör av dig om du vill ha WORD-filer för att arbeta med texten på egen hand.

Det rekommenderas att markägare kontaktas innan man sätter upp skyltarna.

Har man inte möjlighet att på egen hand ordna med utskrifter och inplastning kan vi skicka över inplastade skyltar till ett självkostnadspris, 50 kr per skylt (inkl. porto). För att beställa skyltar eller WORD-filer kontaktar du Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome; tel. 031-94 87 91 eller 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com).

VÄLKOMMEN till årets LOM-inventeringar

Nu är det dags hälsa VÄLKOMMEN till den 24:e säsongen inom Projekt LOM – som vanligt med några påminnelser.

Idealet är att "dina" sjöar eller tjärnar besöks vid 3–4 tillfällen som är utspridda över häckningssäsongen. Men har du inte möjlighet att följa upp med alla besök - rapportera det du har noterat - som redan sagts många gånger gäller att en ofullständig rapportering är bättre än ingen alls. För större sjöar där man kanske har uppsikt över "bara" ett eller några fåtal par är det helt OK att rapportera om dessa, med separat information för varje par, även om man inte har "koll" på hela sjön.

Här en kort översikt om vad som ska noteras när man besöker en storlomssjö eller smålomstjärn. Detaljer finns i en rapporthandledning som kan hämtas hem via: <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/rapportering/>:

- Antalet lommar och hur de fördelas; ensamma fåglar, fåglar i par och fåglar i större grupper.
- Eventuella häckningskriterier; t.ex. parning, bobyggnad, bo med ägg eller ruvande fågel. Rapporterar du via ARTPORTALEN, markera relevanta häckningskriterier på rullningslistan under "aktivitet".
- Eventuella ungar och hur stora de är i relation till föräldrarna - även erfarna rapportörer som varit med i flera år glömmer ibland detta. Använd följande storleksklasser:
 - Storleksklass I: Ungen/ungarna mindre än 25 % av föräldrafågelnas längd.
 - Storleksklass II: 25-50 % av föräldrafågelnas längd.
 - Storleksklass III: 50-75 % av föräldrafågelnas längd.
 - Storleksklass IV: Mer än 75 % av föräldrafågelnas längd.

Rapporterar du via ARTPORTALEN för du in uppgifterna om ungarnas storleksklass i rutan "publik kommentar".

- Glöm inte att även notera "negativa" besök vid en smålomstjärn eller storlomssjö; t.ex. om man noterat par eller ruvande fåglar under våren-försommaren men inte ser några lommar vid ett nytt besök senare under sommaren - eller överhuvudtaget inte sett några lommar alls vid årets besök till den aktuella sjön eller tjärnen. Utvärderingen av rapporteringen blir både lättare och mer korrekt om även besök med negativt utfall rapporteras – och om Du rapporterar via ARTPORTALEN, se till att även kryssa i rutan för "ej återfunnen" på rapportblanketten.

Liksom tidigare gäller att rapporteringen kan antingen ske på en rapportblankett, som du fyller i och skickar in via e-post eller vanligt "postverks"-post till Mats Eriksson (adressuppgifter nedan) eller via ARTPORTALEN. Rapportblanketter finns att hämta på hemsidan, <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/rapportering/>.

Saknar du möjlighet att hämta handledningen eller rapportblanketter via "nätet" är du välkommen att kontakta Mats Eriksson för att få utskrifter hemskickade med posten (adressuppgifter nedan).

Efter häckningssäsongens slut skickar du de ifyllda blanketterna till Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, via post eller e-post, eriksson.tommered@telia.com. Rapporterar du via ARTPORTALEN underlättar det om skickar ett e-postmeddelande när fältarbetet är avslutat och alla uppgifter lagts in på ARTPORTALEN. Då missar vi inte att notera att du kvalificerar för medlemskap kommande år.

Till sist: Har du kvarglömda rapporter från tidigare år är det inte för sent att skicka in dem.

Rapportera även om vindkraftverk

Projekt LOM får av och till frågor om hur lommar, av båda arterna, kan påverkas av vindkraftverk. Problematiken gäller både risken för kollisioner och att lommarna kanske undviker närområdet efter att vindkraftverk tagits i drift. Vårt underlag för bedömningar är tyvärr fortfarande ganska skakigt. Det behövs till exempel bättre underlag för att bedöma hur meningsfull den gällande rekommendationen om att undvika vindkraftverk inom ett avstånd på 1 km från lommarnas häckningsplatser är.

Här kan vi alla hjälpa till genom att i din rapportering informera om det finns vindkraftverk i närområdet eller inom synhåll kring de sjöar eller tjärnar du besöker, tillsammans med uppgift om avståndet till det närmast belägna vindkraftverket. Rapporterar du via ARTPORTALEN skriver du in den här informationen i rutan "publik kommentar".

Har du begränsad tid till förfogande för fältarbetet, prioritera gärna lomsjöar och -tjärnar med vindkraftverk inom synhåll.

Inventeringsresultatet 2016

Fram till den 1 mars 2017 hade 145 personer rapporterat om förekomster av smålom eller storlom på tänkbara häckningsplatser under 2016. Det betyder att rapporteringen var av ungefär samma omfattning som de närmast föregående åren. Inför beräkningarna av häckningsutfallet görs även en avstämning av rapporteringen till Artportalen, med information från ett ganska stort antal personer som inte varit i aktiv kontakt med Projekt LOM.

Storlommen

2016 blev det näst sämsta storlomsåret i Götaland och det fjärde sämsta i Svealand sedan starten av Projekt LOM 1994, medan det blev ett medelbra resultat i Norrland. I Götaland har vi nu haft två år i rad med ett dåligt häckningsutfall och i Svealand tre år i rad, efter ett antal år med en ungodproduktion på eller över den nivå som krävs för att balansera den årliga dödligheten. Vad gäller 2015 kunde vi koppla häckningsutfallet till att stora områden i landets södra delar drabbades av mycket ostadigt väder med häftiga regnskurar kring månadsskiftet maj-juni, med stigande vattenstånd med upptill 15–20 cm på mindre än en vecka i en del sjöar och under den tid på året då de flesta av storlommarna ligger på bo. 2016 var situationen den motsatta, med en vattennivå under medelvattenstånd i många sjöar under hela våren och sommaren, och långt in på hösten. En tänkbar förklaring är att ganska många revirhållande par kanske avstod från att häcka eftersom bolägena har legat för högt och varit svåråtkomliga.

I Norrland har vi nu kunnat notera nio år i rad med en ungodproduktion på eller över nivån som krävs för att kompensera för den årliga dödligheten.

Sammantaget och långsiktigt kan den aktuella bedömningen om storlommen sammanfattas som följer:

- Sett över perioden 1994–2016 i sin helhet bedöms ungodproduktionen ha varit tillräcklig för att kompensera för den årliga dödligheten. Det har skett en förbättring i Norrland medan man inte kan utsluta ett långsamt försämrat häckningsutfall i Svealand. Vad gäller Götaland finns inga indikationer på några långsiktiga tidstrender.
- Men det är oroande med en indikation på en försämrad överlevnad bland ungarna. Som rapporterats i tidigare nummer av LOM-Hört har procentandelen ungpullar med 2–3 stora ungar har minskat, i varje fall i landets södra och mellersta delar och man bör inte utsluta att ett försämrat häckningsutfall i Svealand kan bero på denna utveckling.

Rimligtvis är försämringen på något sätt kopplad till förutsättningarna för föräldrarna att finna bytesfisk till ungarna och/eller till födans kvalitet (t.ex. kvicksilverinnehåll).

En viktig erfarenhet från flera års arbete inom Projekt LOM är att man i förvaltningen av storlommen inte bara ska se till de enskilda häckningssjöarna utan att man måste tillämpa ett landskapsperspektiv. Vi har förstått att det i häckningsområdena pågår en omfattande kontakt mellan storlommarna i olika sjöar, inom ett intrikat socialt system där bland annat de ofta uppmärksammade ansamlingarna av storlomsgrupper under sommaren ingår. Varför lommarna samlas i dessa grupper är inte helt klarlagt, men vad som är uppenbart för alla med fälterfarenhet av lommarna är att fåglarna i en trakt har god kännedom om sina grannar i angränsande sjöar, och att de aktivt uppsöker speciella sjöar för att träffas. Inom grupperna sker olika rituella beteenden, vilket tyder på att beteendet har en viktig social funktion. Förvaltningen av storlommen förutsätter alltså att man inte bara har kännedom om häckningssjöarna utan även de sjöar som lommarna uppsöker för att möta andra lommarna, samt flygvägarna mellan dessa sjöar. Detta måste beaktas ingående vid planeringen av bland annat vindkraftsparker.

Smålommen

2016 blev ännu ett dåligt år för smålommen. I Svealand/Dalsland blev unproduktionen den näst lägsta sedan Projekt LOM startades upp 1994, och detta i kombination med att 2015 blev det sämsta året sedan starten. För kushäckande smålommarna i Norrland blev unproduktionen den näst lägsta och för insjöfiskande smålommarna den tredje lägsta sedan starten 1994. Den låga nivån sammanfaller med att den lägsta kläckningsframgången sedan starten 1994 noterades både i Svealand/Dalsland och i Norrland (både för insjöhäckande och kustfiskande par).

På Sydsvenska Högländet blev häckningsutfallet 2016 däremot förhållandevis bra, det fjärde bästa sedan starten 1994 och det bästa under den senaste 10-årsperioden och kopplad till en förhållandevis god kläckningsframgång.

Mera långsiktigt antyder resultaten av arbetet inom Projekt LOM en bekymmersam bild av häckningsutfallet:

- Långsiktigt torde unproduktionen i Norrland torde ha varit tillräckligt för att kompensera för den årliga dödligheten, medan det är tveksamt om detta gäller för landets mellersta och södra delar. Speciellt oroande är den låga unproduktionen i det svenska smålomsbeståndets kärnområde i västra Svealand och Dalsland.
- För huvuddelen av det svenska smålomsbeståndet har unproduktionen försämrats sedan mitten av 1990-talet. Det försämrade häckningsresultatet är i första hand kopplat en minskad procentandel lyckade häckningar. Detta tyder på att orsakerna i första hand ska kopplas till händelser under ruvningen och det finns anledning att misstänka ett ökat predationstryck.

Det är en allmänt spridd uppfattning att smålommen varit på tillbakagång under mycket lång tid. Även om resultaten från Svensk Fågeltaxering antyder en ökning under de senaste årtiondena, sett till landet i sin helhet, finns det alltså fortfarande anledning till oro för den framtida utvecklingen. Bland annat behöver vi få en bättre förståelse varför predationstrycket under ruvningsperioden tycks ha ökat, och orsakerna till de förbryllande motsägelserna mellan nivåer och trender i unproduktionen och indikationerna på en ökning av det häckande beståndets storlek. Utan den kunskapen är det svårt att formulera några frågeställningar för ett mer riktat forskningsarbete eller att ge rekommendationer om förvaltningen av det svenska smålomsbeståndet.

Årliga sammanställningar, med mer detaljerad information och bedömningar av de två lomarternas häckningsutfall, finns utlagda på hemsidan; <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/arliga-inventeringsrapporter/>. Du kan

också få tag på de årliga sammanställningarna genom att kontakta Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel. 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com).

STORT TACK till Alvins Fond och Västergötlands Ornitologiska Förening för ekonomiskt stöd till delar av inventeringsarbetet.

Mats Eriksson

Skiljer sig häckningsutfallet mellan ensam- och kolonihäckande smålommar?

Frågor om varför fåglar ibland häckar kolonier har varit föremål för fågelforskarens intresse under flera årtionden, men det har varit svårt att hitta några generella förklaringar. För en del arter har man kunnat visa på fördelar såsom minskad risk för predation eller fördelar vid födosöket. För andra arter tycks det snarare vara fråga om att ansamlingar av flera häckande par i ett begränsat område är en mer passiv respons på t.ex. goda miljö- eller häckningsförhållanden.

Huvuddelen av smålommarna häckar ensamma vid tjärnar och småsjöar, men det förekommer också koloniartade ansamlingar där flera par häckar tillsammans. Över en period på 16 år kunde man inte finna några skillnader i häckningsutfallet bland ensamhäckande smålommar i trakterna kring Malung i Dalarna och kolonihäckande smålommar på Tisjökölen, ett myrområde med omkring 20 smålomspår. För smålommens del torde kolonihäckningen alltså inte vara kopplad till några specifika fördelar utöver att myrområdet erbjöd flera lämpliga boplatser på nära avstånd till lämpliga fiskevatten.

Rapporten har publicerats i tidskriften *Ornis Svecica* och den kan hämtas hem via Projekt LOM:s hemsida; <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artprojekt/projekt-lom/publikationer-och-rapporter-fran-projekt-lom/>.

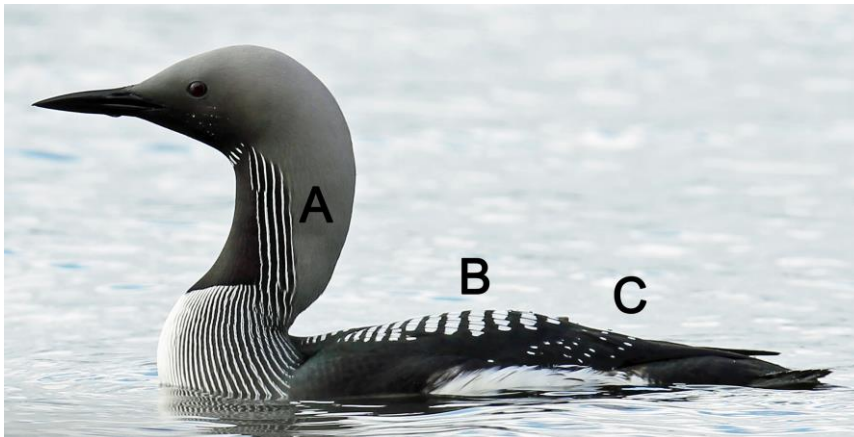
Du kan också kontakta Mats Eriksson för en kopia. Huvudtexten är på engelska, med en ganska detaljerad sammanfattning på svenska.

Börje Dahlén & Mats Eriksson

Tisjökölen – myrområde i Dalarna med ett 20-tal smålomspår. Foto Börje Dahlén

Att individuellt särskilja och könsbestämma storlommar i fält

De vita ränderna längs halsen (A), de vita fyrkanterna på ryggen (B) och de små vita fläckarna på de mindre och mellersta vingtäckarna (C) är karaktärer att beakta när man ska individuellt särskilja olika storlommar. Foto: Pekka Lehtonen

Frågan om man kan särskilja olika individer av storlommar eller könsbestämma dem i fält diskuteras emellanåt fältornitloger emellan. Pekka Lehtonen har studerat frågan närmare, på basis av fåglar som fotograferats i fält och där olika dräktkaraktärer har analyserats statistiskt.

Det vita halsmönstret, antalet vita fyrkanter på ryggen och antalet små vita fläckar på de mindre och mellersta vingtäckarna är karaktärer som varierar mellan olika individer, och samma fågel bibehåller mönstret år efter år. Pannans profil, sedd exakt från sidan särskiljer hanar från honor.

Men karaktärerna kan vara svåra att notera i fält utan det är säkrare att fotografera fåglarna och därefter göra sina bedömningar.

Mer information om detaljer i storlommens dräkt har redovisats av Pekka Lehtonen och Jyrki Lappalainen i en nyligen publicerad rapport i tidskriften *Ornis Fennica*, <http://www.ornisfennica.org/pdf/early/Lehtonen.pdf>.

Mats Eriksson

Observera pannprofilen exakt från sidan hos hona (a) och hane (b). Foto: Pekka Lehtonen

Smålommar och havsbaserade vindkraftverk

De grunda kustvattnen i Nordsjön är ett av de viktigaste vinterområdena för bl.a. lommar, dykänder och alkor i vår del av världen och där finns flera motstående intressen såsom kommersiellt fiske (med påtaglig risk för bifångster av sjöfåglar av flera arter), fartygstrafik, havsbaserad vindkraft, sandtäkt m.m. Mot den bakgrunden initierade bland annat tyska miljömyndigheter vintern 2014–15 ett projekt där man har försett smålommar fångade under servintern på övervintringsplatser i den tyska delen av Nordsjön med inopererade radiosändare. Man har på bara några år fått ny och spännande information om hur fåglar från ett ganska begränsat vinterområde har rört sig till häckningsområden från Grönland i väster till öster om Uralbergen; <http://www.divertracking.com/>.

Inom ramen för projektet anordnades i Hamburg den 24–25 november 2016 en workshop om hur övervintrande smålommar påverkas av havsbaserade kraftverk; <http://www.divertracking.com/>. Det nu finns en bred samsyn om att smålommen långsiktigt undviker närområdet upptill 2–4 km kring havsbaserade vindkraftverk och att det tillsammans med andra aktiviteter finns en påtaglig risk att stora delar av övervintringsområdena på sikt kommer att undvikas av lommarna. Eftersom fåglarna kommer från en stor del av norra halvklotet kan man inte utesluta att häckande smålommar i avsevärda delar av utbredningsområdet påverkas.

Erfarenheter av telemetri och andra metoder att registrera spridningsmönster, flyttningvägar och fåglarnas aktivitet redovisades. Tekniken utvecklas och förfinas i snabb takt, och värdefulla erfarenheter inför ett eventuellt framtida svenskt storlomsprojekt (se tidigare nummer av LOM-Hört) redovisades.

Föredragningarna finns på http://www.divertracking.com/category/news/?lang=en_gb. Från Projekt LOM:s sida redovisade Mats Eriksson en samlad bedömning av det svenska smålomsbeståndets häckningsutfall och status, http://www.divertracking.com/wp-content/uploads/Presentation_Eriksson.pdf. Vid den avslutande föredragningen efterfrågades liknande information från andra delar av smålommens utbredningsområde. Vi fick alltså en bekräftelse på att information av det slag som vi kan bidra med från Projekt LOM behövs och efterfrågas också i internationella sammanhang.

Projekt LOM:s medverkan vid workshopen finansierades genom bidraget från Alvins Fond.

Mats Eriksson

Torbjörn Johansson är inte bland oss längre

Foto: Torbjörn Westerberg

Lompristagaren 2014, Torbjörn Andersson, har lämnat sin sista fågelrapport, telefonen har tystnat.

Vi som fick förmånen att lära känna Torbjörn minns honom som ett levande bibliotek, en minneskonstnär, med djup insikt i hembygdens historia och med bred kunskap om världens fåglar, forntidens djurvärld och himlavalvets stjärnor och planeter. Torbjörns eufori var lika stor över en lyckad småloms häckning i hemmaskogarna som över himlakroppars rörelser på ljusårs avstånd.

I många år var han engagerad medlem i Svenska Rovdjursföreningen. Att han fick uppleva vargens återkomst glädde honom också stort.

Efter en trafikolycka och ett antal fallolyckor fick Torbjörn begränsad rörelseförmåga, trots det hade han full koll på de västvärmländska tassemarkernas alla lomtjärnar, fisgjusebon, hackspett- och rovdjursförekomster fram till för några år sedan.

Torbjörn behöll sin nyfikenhet och upptäckarlusta in i det sista, så även om han lämnat jordelivet och de stigar vi känner till, har han förmodligen redan hittat nya intressanta stigar att utforska.

Torbjörn Andersson blev 81 år.

Torbjörn Westerberg

Projekt LOM:s ledningsgrupp

- Sammankallande och kontaktperson: Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome; tel. 031-94 87 91, 070-609 94 33, eriksson.tommered@telia.com
- Kontaktperson för SOF-BirdLife: Lotta Berg, tel. 0708-81 28 14, lottacberg@yahoo.com
- Henrick Blank, tel. 070-304 10 11, henrick.blank@yahoo.se
- Leif Carlsson, tel. 016-51 41 81, 070-241 29 32, mihack11@gmail.com
- Peter Lindberg, tel. 031-773 36 42, 070-209 23 15, peter.lindberg@bioenv.gu.se
- Uno Skog, tel. 023-100 48, uno.skog@gmail.com

LOM-hört med e-post

Vårt nyhetsbrev LOM-Hört skickas numera enbart som en pdf-fil med e-post till de som har uppgett en e-postadress, och som inte har uppgett något annat önskemål. Bakgrunden är både ekonomisk och tidsmässig. Kostnader för tryckning och utskick ökar i en takt som vi inte kan följa, om vi inte ska tvingas höja årsavgiften.

→ Om du ändå föredrar att få LOM-Hört i pappersformat i fortsättningen, kontakta Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel. 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com.

Bilder och bidrag till LOM-Hört

Några få personer i ledningen för Projekt LOM står för huvuddelen av materialet i LOM-Hört. Vi ser gärna fler bidrag i form av bilder och texten om dina upplevelser. Eller du har kanske synpunkter i övrigt på hur vi arbetar inom Projekt LOM?

Skicka dina bidrag till LOM-Hörts redaktör, Kristina Eriksson, kristina.tommered@gmail.com, eller till Kristina Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome

Bilderna sänder du som egen fil och de ska vara högupplösta (2000 px längsta sida och 300 dpi räcker bra).

Deadline för höstnumret är den 15 september 2017